

с Црном Гором. Тај сукоб, политичка смутљивост и авантуризам кнеза Васојевића, срачунати пријести, неминовно су довели до његовог убиства 1844. године. Тако је уклоњен један од ријетких политичких пробисвијета са политичке позорнице, човјек чији су мутни и нереални планови били у суштини уперени против ослободилачке борбе једног широког географског простора.

* *
*

У цјелости се може рећи да је овај симпозијум успио. Без претензија да дајемо потпунију оцјену о овом скупу, сматрамо да се може рећи да је било потребе да се нека историјска питања и појаве па и личности М. Зечевића и војводе Миљана Вукова, сагледају и оцијене са више критичности, да се више наслоне на историјске изворе. То је, поготово, било могућно урадити када је у питању сагледавање историјске улоге војводе Миљана Вукова, јер о њему и његовом времену има знатно више историјских извора него о периоду М. Зечевића.

Војвода Миљан Вуков израстао је у специфичним политичким и друштвеноисторијским приликама, у процесу ослободилачке борбе против Турака, у

крпну историјску личност ондашње Црне Горе. У тим историјским условима формирао се и његов високи морални став, а његов главарски лик био је примјер међу ондашњим народним првацима. Међутим, војводу М. Вукова било је потребно много наглашеније представити и као носиоца друштвене структуре која се користила државном организацијом, њеним установама, резултатима ослободилачке борбе и другим главарским привилегијама за јачање сопственог економског и друштвеног положаја. Само у свјетлу таквих историјских сагледавања, у свјетлу друштвено-економског положаја који је заузимао, у свјетлу припадности владајућем слоју црногорског друштва — могла се потпуније сагледати личност и историјска улога Миљана Вукова. Ваљало је истаћи да он није био ослобођен племенских схватања и понашања, иако му то није сметало да истовремено буде и носилац нових државотворних концепција за које се борио и које су му давале реалне изгледе да се друштвено и материјално уздигне изнад својих племеника, па и осталих племенских главара у Горњем Полимљу, односно носилаца државне власти на територији која је измицала турском окупационом систему.

М. Д.

Ж. МИНОВИЋ И М. МАТИЋИ: „ЧИТАНКА САМОУПРАВЉАЊА“

(Народна књига, Београд 1977)

Социјалистичко самоуправљање, као систем друштвених односа, постало је друштвена стварност Југославије већ тридесетак година. Наиме, 1950. године озакончено је радничко самоуправљање у Југославији, те је тако наша земља постала прва у свијету која је практично реализовала једну револуционарну мисао, иначе много старијег датума. Јер, сјетимо се класика марксизма, који су на искуствима Париске комуне писали да би „централизована власт“ морала да „уступи мјесто самоуправи произвођача“: „Кому-

на је била састављена од градских одборника, изабраних на основу општег права гласа у разним окрузима Париза. Они су били одговорни и могли су у свако доба бити смијењени. Већина од њих, наравно, били су радници и признати представници радничке класе. Комуна је имала да буде не парламентарно, него радно тијело — извршно и законодавно у исто вријеме“. Ту мисао наставља и разрађује у условима октобарске револуције Лењин, па каже: „Ми сматрамо најважнијим и најдрагоцијенијим што су се за управља-

ње заузели сами радници, што смо од радничке контроле, која је морала бити хаотична, раздробљена, примитивна, непотпуна у свим главним гранama индустрије, прешли на радничко управљање индустријом у националним размјерама“.

Требало је доста времена да се ови концепти самоуправљања реализују. И прошло је доста времена од када су они доживјели у југословенској пракси — да би се тек у последњој деценији појавиле вриједне монографије и студије које објашњавају и осмишљавају ту праксу. Књига Ж. Миновића и М. Матицког *Читанка самоуправљања*, коју је издала „Народна књига“ у Београду 1977, по много чему је необична и специфична у односу на друге из ове тематике. Иако има форму историјске читанке — она то није. Она није ни историјска студија о самоуправљању — рекли бисмо да такве претензије њени аутори и нијесу имали. *Читанка о самоуправљању* најближа је по својој структури и начину обраде једној врсти практичног приручника, у коме су описане све етапе развоја самоуправљања код нас, од његових првих зачетака у народно-ослободилачком рату, па до Закона о удруженом раду — недавно усвојеног у Савезно скупштини.

Књига, иначе, има сљедећа поглавља: фабрике радничима, још напредније, још слободније, још људскије, од реформе до новог устава, социјализам за човјека, како се удружује рад, нпр... о солидарности, самозаштита и одбрана, под црвеним барјаком, пионирско самоуправљање. На крају су, у посебном одјелку, дати; Хронологија догађаја, Објашњења и Литература. Књига је обогаћена бројним фотографијама и уопште изванредним ликовним рјешењима.

И по својој структури, а поготово по начину и стилу казивања, видљива је намјера аутора — да је учине што популарнијом и приступачнијом млађим генерацијама, па чак и најмлађим самоуправљачима. Они дају историјску генезу идеје и праксе самоуправљања, а животним примје-

рима и причама из радних колектива широм земље објашњавају уставне категорије и појмове, нове институције које настају у процесу конституисања самоуправљања као политичког система. У тој својој намјери они су, без сумње, сасвим успјели.

У садржајном смислу, аутори не улазе у дубљу анализу самоуправног социјализма, већ се задовољавају већ познатим научним сазнањима. Тако су извориште нашег социјалистичког самоуправљања нашли у народноослободилачком рату и револуцији — када се са народноослободилачким одборима и унутар њих јављају демократски самоуправни облици нове револуционарне власти у Црној Гори 1941. године, у Дрвару и Крупњу септембра 1941. године и свим другим подручјима слободне територије. Тај приказ развоја је кратак, али прегледан — кроз период ослободилачког рата до усвајања првог устава нове Југославије 31. јануара 1946. године. Каснији период праћен је хронолошки текстовима документарног карактера и оцјенама развитка из пера истакнутих политичара и теоретичара нашег самоуправног социјализма.

За оне којима је углавном ова књига намијењена посебно је занимљиво поглавље Пионирско самоуправљање. Излажући језиком прилагођеним терминологијом и садржајно узрасту и потребама најмлађих читалаца, аутори посебно говоре о самоуправљању у школама, пионирским кућним савјетима, ученичким задругама и другим организацијама које окупљају пионире.

Уз све комплименте, које ова књига неоспорно заслужује, треба ukazати и на извесне пропусте, који су са више пажње могли бити избјегнути. То су грешке материјалне природе садржане у поглављу Хроника догађаја 1941. — 1976. Она се највише користи, па је зато морала бити посве прецизна и тачна: Ради примјера наводимо непрецизности на стр. 152, када се говори о Острошкој скупштини 8. фебруара 1942. године и о формирању Покрајинског народноослободилачког одбора за Македо-

нију јуна 1942. године. Занемарени су неки значајни догађаји из народноослободилачког рата, као, рецимо; скупштина на Тјентишту 16. јуна 1942. г., која представља први значајан поен у борби за међународну афирмацију НОП-а. И даље: нова влада Демократске Федеративне Југославије није формирана 7. марта 1944. године, како се каже на стр. 153, итд. итд. Најзад, ако је књига намијењена најмлађима — требало је уз текст о формирању пионирске организације рећи нешто и о организованом раду најмлађих и прије званичног конституисања пионирске организације, када се зна да је он на неким пољима био и богат, и осмишљен, и веома организован.

Ове и сличне грешке, које су се поткрале ауторима, рецензенти нијесу уочили, ваљда зато што нијесу историчари. О овоме би издавач морао повести рачуна, приликом другог и наредних издања, јер ова књига — по свему другом — то заслужује. Јер, — истакнуто у закључку мисао писца пред-

говора — она представља успјешан покушај реализације врло корисне и добре идеје да се младој генерацији пружи штиво које би јој максимално приближило и објаснило основне идеје и развој самоуправљања и самоуправних друштвених односа у нашем друштву, од народноослободилачке борбе па до његове данашње развојне фазе. Ослањајући се на широк документарни материјал и своје богато журналистичко искуство, аутори су написали озбиљно и вриједно и корисну књигу, која о основним идејама и развоју самоуправљања у нас говори журналистички непосредно, атрактивно и јасно, што је чини широко приступачном и блиском, особито младим, али не само њима, већ и онима који брину о њиховом образовању и васпитању. Зато је топло препоручујемо ђачким и пионирским библиотекама, као приручник који најмлађе успјешно уводи у самоуправљање на непосредан и хуман начин.

Зоран Лакић

МАКЕДОНИЈА У ИСТОЧНОЈ КРИЗИ 1875 — 1881. ГОДИНЕ

У организацији Македонске академије наука и умјетности, поводом стогодишњице велике источне кризе, која је у Македонији отпочела разловачким устанком у првој половини 1876. и трајала све до 1881. године, од 17. до 19. маја 1976. у Штипу је одржан међународни симпозијум **МАКЕДОНИЈА У ИСТОЧНОЈ КРИЗИ 1875—1881. ГОДИНЕ**.

На симпозијуму је поднесено 39 реферата и научних саопштења, међу којима и 7 из пера страних научника.

Отварајући симпозијум, академик Михаило Апостолски, председник МАНУ и председник Организационог одбора овог научног скупа, укратко је указао на мотиве који су МАНУ руководили да баш у Штипу, средишту источне Македоније, организује овај међународни научни скуп, истакавши да је прије сто година управо у овом дијелу Македоније букнуо разловачки устанак, чији су

резултати били од историјског значаја за даљи развој ослободилачког покрета македонског народа.

Симпозијуму су званично, као гости, присуствовали и пожељели му успјешан рад председник Савеза историјских друштава СФРЈ др Бранислав Вранешевих, проф. др Николас Чакир из Румуније, проф. др Јозеф Бузско из Пољске, проф. др Нина Кењапина из СССР и проф. др Миомир Дашић, председник Друштва историчара Црне Горе.

Симпозијум је у име града домаћина поздравио и Михаило Данов, председник Скупштине општине Штип, који је дао синтетичан историјски осврт на друштвено-економске и културне прилике у граду Штипу и његовој широј околини.

Рад симпозијума се одвијао у пленуму и у секцијама. На пленарној сједници (уз присуство око 200 научних, културних и